

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาล
ระหว่างฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยวิกฤต

Factors Influencing to Stress of Nursing Students while Practicing
in Intensive Care Unit

Corresponding author E-mail: arunrat@unc.ac.th *

(Received: March 16, 2021; Revised: August 8, 2021;

Accepted: August 17, 2021)

อรุณรัตน์ พรหมมา (Arunrat Phomma)^{1*}

เสาวลักษณ์ เนตรชัง (Saowaluk Netchang)¹

ไพฑูรย์ มาผิว (Paitoon Mapiw)¹

นัยนา แก้วคง (Naiyana Kaewkong)¹

วีระยุทธ อินพะเนา (Weerayuth Inpanao)²

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลระหว่างฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยวิกฤต ได้แก่ ปัจจัยผลการเรียนเฉลี่ยสะสมตลอดหลักสูตร ปัจจัยความรู้ด้านการพยาบาลผู้ป่วยวิกฤต ปัจจัยสถานที่ฝึกปฏิบัติงานและสภาพผู้ป่วย ปัจจัยอาจารย์นิเทศ/พยาบาลพี่เลี้ยง ปัจจัยเพื่อนร่วมฝึกปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์ ประจำปีการศึกษา 2562 จำนวนทั้งสิ้น 89 คน ใช้วิธีการการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาล มีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ .92 มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับด้านการพยาบาลผู้ป่วยวิกฤต เท่ากับ .97 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาล เท่ากับ .93 และทดสอบความเที่ยงของแบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับด้านการพยาบาลผู้ป่วยวิกฤต เท่ากับ .85 ความเที่ยงของแบบสอบถามปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาล เท่ากับ .89 ส่วนแบบประเมินความเครียดสวนปรงซึ่งเป็นแบบวัดมาตรฐานมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .95 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติความถดถอยพหุคูณแบบขั้นต้น (Stepwise Multiple Regression Analysis) ผลการศึกษา พบว่า

1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 92.13) อายุ 21 ปี (ร้อยละ 47.19) มีผลการเรียนเฉลี่ยสะสมตลอดหลักสูตรส่วนใหญ่ อยู่ระหว่าง 2.51 – 3.00 (ร้อยละ 55.43) และมีความรู้เกี่ยวกับด้านการพยาบาลผู้ป่วยวิกฤตระดับปานกลางมากที่สุด (ร้อยละ 65.17)

2) ระดับความเครียดของนักศึกษาพยาบาล ระหว่างฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยวิกฤตอยู่ในระดับมากขึ้นไป (ร้อยละ 62.92)

3) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาล ระหว่างฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยวิกฤตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ปัจจัยอาจารย์นิเทศ/พยาบาลพี่เลี้ยง (Beta = .288, t = 2.809, p-value = .006)

1 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์ คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก

Boromarajonani College of Nursing, Uttaradit, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute

2 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก

Boromarajonani College of Nursing, Nakhomratchasima, Faculty of Nursing,

Praboromarajchanok Institute

ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้พัฒนาแนวทางในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษาพร้อมกับพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนในการลดความเครียดขณะขึ้นฝึกปฏิบัติงานเพื่อให้ นักศึกษาพยาบาลมีความสุขกับการฝึกปฏิบัติงานและปฏิบัติกิจกรรมการพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ความเครียด, นักศึกษาพยาบาล, หอผู้ป่วยวิกฤต

ABSTRACT

This research aimed to explore the factors influencing the stress in nursing students while taking the nursing practice at the Intensive Care Unit (ICU). Factors include the cumulative grade point averages (C-GPA), the knowledge of ICU care, the clinical care unit and patients' status, faculty and preceptors, and nursing practice colleges. A simple random sampling was used to recruit a sample of 89 third-year students of Boromarajonani College of Nursing, Uttaradit in the academic year of 2019. The research instrument is the questionnaire of the factors influencing the stress in nursing students which was tested for the Index of Consistency (ioc) of .92. The reliability of the questionnaires of knowledge critical care were .97. The reliability of the questionnaires of the factors influencing stress were .93. The validity of the questionnaires of knowledge critical care were .85. The validity of the questionnaires of the factors influencing stress were .89. The reliability of the questionnaires of Suanprung Stress Test were .95. Data were analyzed using descriptive statistics and stepwise multiple regression.

The results showed as follow:

- 1) Majority of the samples were female (92.13%), the age of 21 years old (47.19%), the C-GPA of 2.51-3.00 (55.43%), and the moderate level knowledge of ICU care (65.17%).
- 2) Most of nursing students had a high level of stress during ICU practice (62.92%).
- 3) Factor significantly influenced the stress in nursing students during ICU practice was the faculty/ preceptors (Beta = .288, t = 2.809, p-value = .006).

The nursing students should be prepared in the aspects of the relationship with faculty and preceptors. The proper model/ or learning activities including the pre-clinic program would help reducing the stress and enhancing happiness and quality of care.

Keywords: Stress, Nursing students, Intensive Care Unit

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการเรียนการสอนสาขาพยาบาลศาสตร์มีความแตกต่างจากวิชาชีพอื่น โดยที่การศึกษาวิชาชีพพยาบาลเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ มีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ศึกษาจากสภาพความจริงที่เกิดขึ้น เป็นการจัดการศึกษาที่เตรียมพยาบาลให้เป็นผู้ที่มีความสามารถ ทั้งในด้านวิชาการและมีความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลตามลักษณะของวิชาชีพ การเรียนทางด้านวิชาชีพการพยาบาลจึงเป็นการเรียนที่เน้นหนักทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ในการศึกษาภาคปฏิบัตินักศึกษาจะต้องขึ้นไปฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาล นักศึกษาต้องอาศัยความรู้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย ต้องเผชิญกับสภาพบรรยากาศของหอผู้ป่วยที่มีแต่ความเจ็บป่วยและความทุกข์ทรมาน ต้องฝึกทักษะปฏิบัติการพยาบาลที่มีความยุ่งยากซับซ้อนเพื่อดูแลผู้ป่วยที่หลากหลาย ซึ่งนักศึกษาต้องใช้ความอดทน ความรอบคอบ ความระมัดระวัง และความรับผิดชอบอย่างสูง เพราะความผิดพลาดที่เกิดขึ้นอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตของผู้ป่วยได้ ต้องปรับตัวเข้ากับอาจารย์นิเทศที่มีลักษณะแตกต่างกันไป ต้องเผชิญและปรับตัวกับบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่บนหอผู้ป่วย รวมทั้งต้องเผชิญกับความคาดหวังของผู้ป่วยและญาติที่ต้องการการบริการที่มีคุณภาพและปลอดภัย ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนทำให้นักศึกษาเกิดความรู้สึกกดดันหรือความเครียดได้ (Saetan & Kampun, 2014)

การฝึกภาคปฏิบัติเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาพยาบาล เนื่องจากเป็นการเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาพยาบาลให้เป็นผู้มีความสามารถทั้งในด้านวิชาการและการปฏิบัติการพยาบาลให้ได้ตามมาตรฐานของวิชาชีพ โดยในการฝึกภาคปฏิบัติรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 2 หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2560 สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข สำหรับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 เป็นการฝึกปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้การจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาสามารถฝึกปฏิบัติการพยาบาลแบบองค์รวม ใช้กระบวนการพยาบาลในการสร้างเสริมสุขภาพและแก้ไขปัญหาสุขภาพของบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีปัญหาสุขภาพซับซ้อน ในระยะเฉียบพลัน วิกฤต เรื้อรัง และระยะสุดท้าย เกี่ยวกับโรคระบบทางเดินหายใจ หัวใจและหลอดเลือด โลหิตวิทยาและระบบน้ำเหลืองสมองและไขสันหลัง ระบบภูมิคุ้มกัน และภาวะล้มเหลวหลายระบบ โดยคำนึงถึงการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ บนพื้นฐานความเอื้ออาทร คุณธรรม จริยธรรม สิทธิมนุษยชน หลักฐานเชิงประจักษ์ และความปลอดภัยของผู้ป่วย โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ (Mangkhang, 2017) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในการปฏิบัติการหอผู้ป่วยวิกฤต (Intensive Care Units: ICU) นักศึกษาจะขึ้นฝึกปฏิบัติเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ ปฏิบัติการพยาบาลในสถานการณ์จริงภายใต้การประยุกต์ใช้กระบวนการพยาบาล โดยมีกิจกรรมประชุมปรึกษาทางการพยาบาล (Pre-Post conference) ทุกวัน ก่อนฝึกปฏิบัติทางการพยาบาลกับอาจารย์นิเทศและพี่เลี้ยงแหล่งฝึก ซึ่งรายวิชานี้มีความซับซ้อนของปัญหาสุขภาพ มีการดำเนินการของโรคที่รวดเร็ว และอุปกรณ์เครื่องมือการแพทย์มีความทันสมัย ซึ่งผู้ป่วยมีอาการหนัก มีการเจ็บป่วยอย่างรุนแรง มีโอกาสที่จะเกิดภาวะแทรกซ้อนและเสียชีวิตได้ จำเป็นที่ต้องได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดจากทีมแพทย์และพยาบาล ซึ่งนักศึกษาพยาบาลต้องเผชิญกับสภาพบรรยากาศของหอผู้ป่วยที่มีแต่ความเจ็บป่วยและความทรมาน (Jack, 1992) ดังนั้นนักศึกษาต้องใช้ความรอบคอบ ระมัดระวัง และความรับผิดชอบในการดูแลผู้ป่วยอย่างสูง เพราะถ้าเกิดความผิดพลาดเกิดขึ้นจะส่งผลอันตรายต่อชีวิตผู้ป่วยได้

ความเครียดเป็นสิ่งที่พบได้บ่อยในนักศึกษาพยาบาล โดยเฉพาะความเครียดในระหว่างการฝึกภาคปฏิบัติ โดยธรรมชาติเมื่อเกิดความเครียดขึ้น บุคคลจะปรับตัวเข้าสู่ภาวะสมดุล ระดับความเครียดขึ้นอยู่กับสภาพปัญหา การคิดการประเมินของแต่ละบุคคล ถ้าบุคคลมองว่าปัญหาที่ประสบอยู่นั้นใหญ่

รุนแรง แก่ไม่ไหวและไม่มีใครช่วยก็จะเกิดความเครียดมาก การมีความเครียดระดับที่พอดีจะกระตุ้นให้มีพลัง มีความกระตือรือร้นในการต่อสู้ชีวิต ช่วยผลักดันให้อาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ได้ดีขึ้น แต่เมื่อใดที่มีความเครียดระดับสูง โดยเฉพาะเครียดเป็นเวลานาน จะส่งผลต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต (Srinuan, 2019) ขณะที่ เซลเย่ (Selye, 1976) ได้ตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับความเครียดตามแนวของเซลเย่ (Selye Stress Theory) เมื่อร่างกายถูกควบคุมด้วยความเครียดหรือทำให้เกิดความเครียด ทำให้ร่างกายของเราเปลี่ยนแปลงไปขาดสมดุล และเมื่อร่างกายถูกคุกคามจะทำให้เกิดการตอบสนอง มีการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยา ชีววิทยา และชีวเคมีของร่างกาย และการตอบสนองต่อสิ่งเร้าก่อให้เกิดความเครียดในแต่ละบุคคลแตกต่างกันตามปัจจัยโดยแบ่งออก เป็น 2 ปัจจัย ได้แก่ 1. ปัจจัยภายใน เช่น อายุ เพศ พันธุกรรม ความรู้ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความรู้ นักศึกษาผู้วิจัยจึงได้กำหนดปัจจัยภายใน คือ ผลการเรียนรู้เฉลี่ยสะสมตลอดหลักสูตรและความรู้ด้านการพยาบาลผู้ป่วยวิกฤต ส่วนปัจจัยที่ 2. ปัจจัยภายนอก เช่น การรักษาด้วยฮอร์โมน ยา อาหาร สิ่งแวดล้อมทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงกับนักศึกษา ผู้วิจัยจึงได้กำหนดปัจจัยภายนอก คือ สถานที่ฝึกปฏิบัติงานและสภาพผู้ป่วย, อาจารย์นิเทศ/พยาบาลพี่เลี้ยงและเพื่อนร่วมฝึกปฏิบัติงาน นอกจากนี้ ความเครียดหลาย ๆ ชนิดที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน ซึ่งจะเพิ่มการกระตุ้นความเครียด มีผลทำให้การต้านทานต่อสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดความเครียดลดลง

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำนายความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตที่วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พระพุทธบาท พบว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเครียด ได้แก่ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล (ปัจจัยที่เกิดจากเรียน, ปัจจัยที่เกิดจากตนเอง) 2) ปัจจัยด้านครอบครัว เศรษฐกิจและสังคม (ปัจจัยที่เกิดจากเรื่องเงิน, ปัจจัยที่เกิดจากสังคม, ปัจจัยที่เกิดจากครอบครัว, ปัจจัยที่เกิดจากชุมชนและสิ่งแวดล้อม, ปัจจัยที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น) 3) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมของวิทยาลัย (ปัจจัยที่เกิดจากเพื่อน, ปัจจัยที่เกิดจากครูและวิทยาลัย) ซึ่งปัจจัยที่เกิดจากตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับความเครียดนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนปัจจัยที่เกิดจากการเรียน รายได้ สังคม เพื่อน ครอบครัว อาจารย์ และวิทยาลัย ชุมชนและสิ่งแวดล้อม และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับความเครียดนักศึกษา (Bundasak, Chaowiang & Jungasem, 2015) ซึ่งการประเมินการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติของแผนกหอผู้ป่วยวิกฤต ใช้คำถามปลายเปิดพบว่า นักศึกษามีความเครียดในการขึ้นฝึกปฏิบัติในรายวิชาดังกล่าว เนื่องจากเป็นรายวิชาที่ซับซ้อนในการดูแลผู้ป่วย ไม่รู้จักและไม่คุ้นเคยกับอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้บนหอผู้ป่วย นักศึกษายังมีความรู้ไม่เพียงพอที่จะนำไปดูแลผู้ป่วย ทำให้เกิดความไม่พร้อมจะขึ้นฝึกปฏิบัติงาน นักศึกษาบางรายให้ข้อมูลกับอาจารย์นิเทศว่าเพื่อนที่ร่วมฝึกปฏิบัติด้วยกันไม่ค่อยมีเวลาพูดคุยกัน ต่างคนต่างทำงาน บางครั้งก็เกิดความไม่เข้าใจกัน (Mapiw, 2018) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยในฐานะอาจารย์พยาบาลที่นิเทศนักศึกษาขณะขึ้นฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยวิกฤต จึงสนใจศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดระหว่างฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยวิกฤตของนักศึกษาพยาบาล เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินการหาแนวทางป้องกันแก้ไขความเครียดนักศึกษา เพื่อให้ นักศึกษามีความสุขและเกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นระหว่างขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิก อันนำไปสู่การเป็นพยาบาลวิชาชีพที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

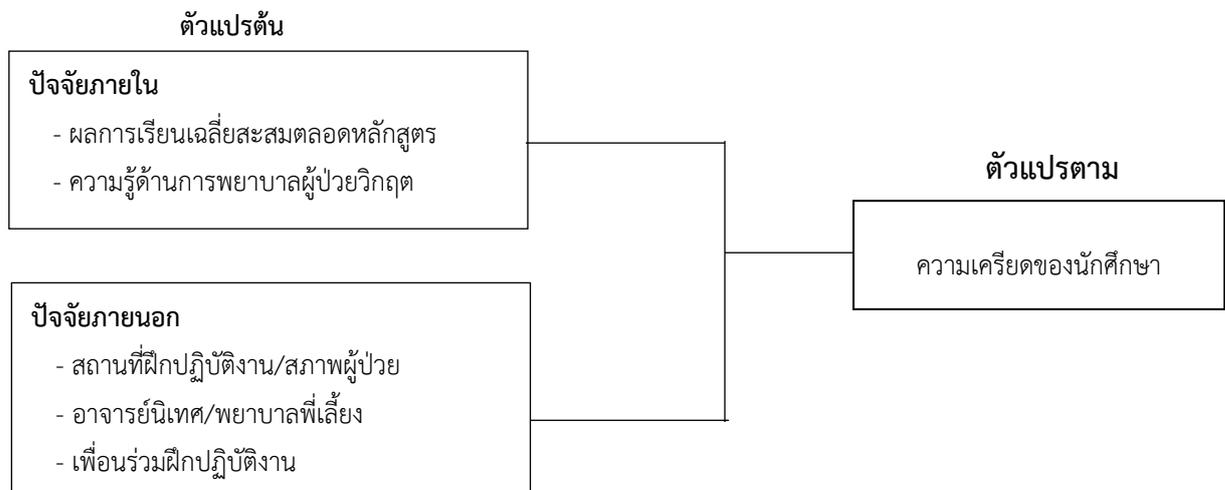
เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลระหว่างฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยวิกฤต ได้แก่ ปัจจัยผลการเรียนเฉลี่ยสะสมตลอดหลักสูตร ปัจจัยความรู้ด้านการพยาบาลผู้ป่วยวิกฤต ปัจจัยสถานที่ฝึกปฏิบัติงานและสภาพผู้ป่วย ปัจจัยอาจารย์นิเทศ/พยาบาลพี่เลี้ยง ปัจจัยเพื่อนร่วมฝึกปฏิบัติงาน

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยด้านผลการเรียนเฉลี่ยสะสมตลอดหลักสูตร ด้านความรู้ด้านการพยาบาลผู้ป่วยวิกฤต ด้านสถานที่ฝึกปฏิบัติงานและสภาพผู้ป่วย ด้านอาจารย์นิเทศ/พยาบาลพี่เลี้ยง และด้านเพื่อนร่วมฝึกปฏิบัติงาน มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลระหว่างฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยวิกฤต

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดความเครียดตามแนวของเซลเย่ (Selye Stress Theory) โดยสาเหตุหรือปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลเป็นผลจากปัจจัยภายใน ที่ประกอบด้วย ผลการเรียนเฉลี่ยสะสมตลอดหลักสูตร ความรู้ด้านการพยาบาลผู้ป่วยวิกฤต และสาเหตุหรือปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาล เป็นผลจากปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย สถานที่ฝึกปฏิบัติงานและสภาพผู้ป่วย อาจารย์นิเทศ/พยาบาลพี่เลี้ยง และเพื่อนร่วมฝึกปฏิบัติงาน ดังแสดงในแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยหาความสัมพันธ์เชิงทำนาย (Predictive correlational design) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดระหว่างฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยวิกฤตของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี อุตรดิตถ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2560 สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์ ที่ลงทะเบียนเรียนภาคปลาย ปีการศึกษา 2562 จำนวน 92 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์ ประจำปีการศึกษา 2562 จำนวนทั้งสิ้น 89 คน คำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power ใช้ Test Family โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมวิจัยโดยความสมัครใจ และลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีเกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion criteria) และเกณฑ์การคัดออก (Exclusion criteria) ดังนี้

เกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion criteria)

- 1) เป็นนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2560 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์
- 2) เป็นนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 2 ภาคปลาย ปีการศึกษา 2562 ที่ขึ้นฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยวิกฤตอายุรกรรมหรือหอผู้ป่วยวิกฤตศัลยกรรม ระยะเวลา 2 สัปดาห์
- 3) ยินดีเข้าร่วมการวิจัย

เกณฑ์การคัดออก (Exclusion criteria)

- 1) ผู้ที่ไม่สามารถร่วมโครงการวิจัยได้ตลอดโครงการวิจัย
- 2) ผู้ที่ไม่สมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาล ระหว่างฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยวิกฤต ซึ่งประกอบด้วย ข้อคำถาม 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check-list) หรือเติมข้อความลงในช่องว่าง มีข้อคำถามทั้งสิ้น 4 ข้อ ได้แก่ เพศ, อายุ, ผลการเรียนเฉลี่ยสะสมตลอดหลักสูตร, สถานที่ฝึกปฏิบัติงาน

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับด้านการพยาบาลผู้ป่วยวิกฤต ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนทฤษฎี ลักษณะของแบบสอบถามจะเป็นแบบปรนัยชนิดถูกผิด (true-false) จำนวน 20 ข้อ โดยใช้คะแนนเป็นตัวบอกระดับความรู้ ซึ่งคะแนนจะมาจากการตอบแบบสอบถาม หากตอบถูกได้ 1 คะแนน และหากตอบผิดได้ 0 คะแนน จากนั้นจะนำคะแนนมารวมเป็นคะแนนความรู้ คะแนนมีตั้งแต่ 0 - 20 คะแนน การแปลความหมายของระดับคะแนนรวมจะใช้วิธีรวมคะแนนและคิดเป็นร้อยละ โดยแบ่งเป็นระดับความรู้ของ Bloom (1971) ได้ระดับความรู้ ดังนี้

ระดับความรู้ต่ำ	หมายถึง	มีระดับคะแนนน้อยกว่า ร้อยละ 60
ระดับความรู้ปานกลาง	หมายถึง	มีระดับคะแนนระหว่าง ร้อยละ 60 – 79.99
ระดับความรู้สูง	หมายถึง	มีระดับคะแนนมากกว่า หรือเท่ากับ ร้อยละ 80 ขึ้นไป

ส่วนที่ 3 แบบประเมินความเครียดสวนปรุง (Mahatnirunkul, Phumphaisarn & Thapunya, 2002) เป็นแบบประเมินความเครียดที่สร้างขึ้นมาเพื่อวัดความเครียดในคนไทย ผู้ตอบสามารถตอบได้ด้วยตนเองตามข้อความที่ตรงกับความรู้สึกหรือประสบการณ์จริง โดยผู้ตอบต้องอ่านหนังสือได้ แบบประเมินนี้จึงเหมาะกับคนในวัยทำงานหรือวัยเรียน ในการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบประเมินชุดที่มี 20 ข้อคำถาม (คะแนนเต็ม 100 คะแนน) ลักษณะคำถามเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาและความรู้สึกต่อเหตุการณ์นั้น แบบสอบถามจะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) เกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินแบ่งเป็นเกณฑ์สำหรับคำถาม ดังนี้

รู้สึกเครียดมากที่สุด	=	5 คะแนน
รู้สึกเครียดมาก	=	4 คะแนน
รู้สึกเครียดปานกลาง	=	3 คะแนน
รู้สึกเครียดเล็กน้อย	=	2 คะแนน
ไม่รู้สึกเครียด	=	1 คะแนน

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาล โดยผู้วิจัยได้พัฒนามาจากแบบสอบถามปัจจัยที่เกี่ยวกับความวิตกกังวลของนักศึกษาพยาบาลระหว่างฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยหนักของ ธนพล บรรดาศักดิ์และคณะ (Bundasak et al., 2017) จำนวน 15 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามจะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับสถานที่ฝึกปฏิบัติงานและสภาพผู้ป่วย, อาจารย์นิเทศ/พยาบาลพี่เลี้ยง และเพื่อนร่วมฝึกปฏิบัติงาน ในขณะที่นักศึกษาพยาบาลชั้นฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยวิกฤต โดยข้อคำถามแบ่งเป็นข้อคำถามเชิงบวก 7 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 2, 3, 5, 8, 9, 11 และข้อที่ 15 ซึ่งเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินแบ่งเป็นเกณฑ์สำหรับข้อคำถามเชิงบวก ดังนี้

รู้สึกเครียดมากที่สุด	=	1 คะแนน
รู้สึกเครียดมาก	=	2 คะแนน
รู้สึกเครียดปานกลาง	=	3 คะแนน
รู้สึกเครียดเล็กน้อย	=	4 คะแนน
ไม่รู้สึกเครียด	=	5 คะแนน

สำหรับข้อคำถามแบ่งเป็นข้อคำถามเชิงลบ 8 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 1, 4, 6, 7, 10, 12, 13 และข้อที่ 14 เกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินแบ่งเป็นเกณฑ์สำหรับคำถามเชิงลบ ดังนี้

รู้สึกเครียดมากที่สุด	=	5 คะแนน
รู้สึกเครียดมาก	=	4 คะแนน
รู้สึกเครียดปานกลาง	=	3 คะแนน
รู้สึกเครียดเล็กน้อย	=	2 คะแนน
ไม่รู้สึกเครียด	=	1 คะแนน

การแปลความหมายของระดับคะแนนเฉลี่ยในแต่ละข้อเพื่อหาระดับความเครียดในภาพรวม แต่ละข้อจะใช้วิธีการหาช่วงความกว้างของอัตราภาคชั้น (class interval) จะได้ช่วงกว้างระดับละ 1 ดังนี้

4.51 - 5.00	=	มากที่สุด
3.51 - 4.50	=	มาก
2.51 - 3.50	=	ปานกลาง
1.51 - 2.50	=	น้อย
1.00 - 1.50	=	ไม่เครียด

ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลระหว่างฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยวิกฤต ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการพยาบาล มีประสบการณ์ในการสอนและผู้เชี่ยวชาญทางสายวิทยาศาสตร์สุขภาพ ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (Index of Consistency: IOC) ได้ค่า IOC ของแบบสอบถาม เท่ากับ .92 โดยทุกข้อมีค่า IOC > .5 ได้มีการนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะมาแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำ จากนั้นนำไปทดลองใช้ นำไปทดสอบกับนักศึกษาที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ราย วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก คำนวณหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับด้านการพยาบาลผู้ป่วยวิกฤต เท่ากับ .97 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาล เท่ากับ .93 และทดสอบความเที่ยงของแบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับด้านการพยาบาลผู้ป่วยวิกฤต เท่ากับ .85 ความเที่ยงของแบบสอบถามปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาล เท่ากับ .89 ส่วนแบบประเมินความเครียดสวนปรงซึ่งเป็นแบบวัดมาตรฐานมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .95

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์ เพื่อชี้แจงรายละเอียดถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อขอความร่วมมือในการดำเนินการวิจัย

2. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่าง 1 มิถุนายน – 4 ตุลาคม 2563 ซึ่งจะเก็บข้อมูลความรู้เกี่ยวกับด้านการพยาบาลผู้ป่วยวิกฤตก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วย ส่วนข้อมูลความเครียดและแบบสอบถามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดจะเก็บหลังจากนักศึกษาขึ้นฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยวิกฤตในวันสุดท้ายของการฝึกปฏิบัติงาน โดยดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

2.1 ผู้วิจัยเข้าพบกลุ่มตัวอย่าง ชี้แจงวัตถุประสงค์และเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น ใบบินยอมให้เก็บรวบรวมข้อมูล แจกแบบสอบถามให้นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการที่ยินดีให้ข้อมูล

2.2 ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลในแบบสอบถามและนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลทั่วไปและความรู้ด้านการพยาบาลผู้ป่วยวิกฤต วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่และร้อยละ
2. ข้อมูลความเครียดของนักศึกษาพยาบาล วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่และร้อยละ
3. ข้อมูลปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาล ได้แก่ ปัจจัยสถานที่ฝึกปฏิบัติงานและสภาพผู้ป่วย ปัจจัยอาจารย์นิเทศ/พยาบาลพี่เลี้ยง และปัจจัยเพื่อนร่วมฝึกปฏิบัติงาน วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. ศึกษาปัจจัยผลการเรียนเฉลี่ยสะสมตลอดหลักสูตร ปัจจัยความรู้ด้านการพยาบาลผู้ป่วยวิกฤต ปัจจัยสถานที่ฝึกปฏิบัติงานและสภาพผู้ป่วย ปัจจัยอาจารย์นิเทศ/พยาบาลพี่เลี้ยงและปัจจัยเพื่อนร่วมฝึกปฏิบัติงานที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาล โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นต้น (Stepwise Multiple Regression Analysis) โดยขจัดตัวแปรออกทีละตัวแปร โดยค่า $p\text{-value} \leq .05$ มีนัยสำคัญทางสถิติ

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยและเครื่องมือได้ผ่านการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุตรดิตถ์ ตามเลขที่โครงการ UPHO REC 017/63 โดยผู้วิจัยมีการชี้แจงวัตถุประสงค์และรายละเอียดของการวิจัยให้ผู้ให้ข้อมูลรับทราบและมีการขออนุญาตในการเก็บข้อมูลโดยให้อิสระในการตัดสินใจเพื่อให้คำตอบไม่เป็นการบังคับและสามารถยกเลิกการให้ข้อมูลได้เมื่อต้องการ รวมถึงการเก็บรักษาข้อมูลเป็นความลับ ไม่นำไปเปิดเผย

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งกลุ่มตัวอย่าง 89 คน พบว่า เพศหญิง 82 คน คิดเป็นร้อยละ 92.13 เพศชาย 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7.87 อายุ 21 ปี จำนวนมากที่สุด 42 คน คิดเป็นร้อยละ 47.19 ซึ่งส่วนใหญ่มีผลการเรียนเฉลี่ยสะสมตลอดหลักสูตร 2.51 – 3.00 จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 55.43 รองลงมา คือ ผลการเรียนเฉลี่ยสะสมตลอดหลักสูตร 3.01 – 3.50 จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 27.17 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามข้อมูลทั่วไป (n = 89 คน)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1 เพศ		
ชาย	7	7.83
หญิง	82	92.13
2 อายุ (ปี)		
21 ปี	42	47.19
22 ปี	38	42.70
23 ปีขึ้นไป	9	10.11
3 ผลการเรียนเฉลี่ยสะสมตลอดหลักสูตร		
2.00 – 2.50	12	13.04
2.51 – 3.00	51	55.43
3.01 – 3.50	25	27.17
3.51 – 4.00	4	4.35

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับด้านการพยาบาลผู้ป่วยวิกฤตของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 65.17 รองลงมา คือ ความรู้ระดับต่ำ จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 33.71 และต่ำสุด คือ ความรู้ระดับสูง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.12 ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของความรู้ด้านการพยาบาลผู้ป่วยวิกฤตของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับความรู้ (n = 89 คน)

ระดับความรู้	จำนวน	ร้อยละ
ระดับความรู้ต่ำ	30	33.71
ระดับความรู้ปานกลาง	58	65.17
ระดับความรู้สูง	1	1.12
รวม	89	100.00

ส่วนที่ 3 ระดับความเครียดของนักศึกษาพยาบาล กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเครียดอยู่ในระดับมาก จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 47.19 รองลงมา มีความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 37.08 และไม่พบนักศึกษาพยาบาลที่มีความเครียดอยู่ในระดับน้อย (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับของความเครียดระหว่างการฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยวิกฤต (n = 89 คน)

ช่วงคะแนนความเครียด	จำนวน	ร้อยละ	ระดับความเครียด
0 – 23 คะแนน	0	0.00	น้อย
24 – 41 คะแนน	33	37.08	ปานกลาง
42 – 61 คะแนน	42	47.19	มาก
62 คะแนนขึ้นไป	14	15.73	รุนแรง

ส่วนที่ 4 ปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลขณะฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยวิกฤต พบว่า ปัจจัยสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน/สภาพผู้ป่วย มีระดับความเครียดมาก ($\bar{x} = 3.85$, $SD = 1.14$) รองลงมา คือ ปัจจัยอาจารย์นิเทศ/พยาบาลพี่เลี้ยง มีระดับความเครียดปานกลาง ($\bar{x} = 2.82$, $SD = 1.52$) ส่วนปัจจัยเพื่อนร่วมฝึกปฏิบัติงาน มีระดับความเครียดน้อย ($\bar{x} = 2.28$, $SD = 1.34$) (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเครียดของกลุ่มตัวอย่าง (n = 89 คน)

ปัจจัยภายนอก	\bar{x}	SD	ระดับความเครียด
1. ปัจจัยสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน/สภาพผู้ป่วย	3.85	1.14	มาก
2. ปัจจัยอาจารย์นิเทศ/พยาบาลพี่เลี้ยง	2.82	1.52	ปานกลาง
3. ปัจจัยเพื่อนร่วมฝึกปฏิบัติงาน	2.28	1.34	น้อย

ส่วนที่ 5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลระหว่างฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยวิกฤต ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ได้แก่ การกระจายแบบปกติ (Normality) ความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง (Linearity) ความแปรปรวนคงที่ (Homoscedasticity) ความสัมพันธ์กันเองระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) และความเป็นอิสระของค่าความคลาดเคลื่อน (autocorrelation) พบว่า ไม่มีปัญหาละเมิดข้อตกลงเบื้องต้น (Violation of assumptions) ซึ่งผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณและคัดเลือกตัวแปรโดยวิธี stepwise พบว่า ปัจจัยด้านอาจารย์นิเทศ/พยาบาลพี่เลี้ยง สามารถพยากรณ์ความเครียดได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} \leq .05$) โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของความเครียดของนักศึกษาพยาบาลระหว่างฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยวิกฤตได้ ร้อยละ 7.30 ($R^2 \text{ adjusted} = .073$) ส่วนปัจจัยด้านผลการเรียนเฉลี่ยสะสมตลอดหลักสูตร ด้านความรู้ด้านการพยาบาล

ผู้ป่วยวิกฤต ด้านสถานที่ฝึกปฏิบัติงานและสภาพผู้ป่วย และด้านเพื่อนร่วมฝึกปฏิบัติงานไม่สามารถร่วมทำนายความเครียดของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มนี้ได้ (ตารางที่ 5) และจากความสัมพันธ์ดังกล่าวเขียนเป็นสมการทำนายแบบค่าคะแนนมาตรฐาน (Standardize score) ได้ดังนี้

$$Z (\text{ความเครียด}) = .288Z (\text{ปัจจัยด้านอาจารย์นิเทศ/พยาบาลที่เลี้ยง})$$

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์สมการถดถอยระหว่างปัจจัยด้านผลการเรียนเฉลี่ยสะสมตลอดหลักสูตร ปัจจัยด้านความรู้ด้านการพยาบาลผู้ป่วยวิกฤต ปัจจัยด้านสถานที่ฝึกปฏิบัติงานและสภาพผู้ป่วย ปัจจัยด้านอาจารย์นิเทศ/พยาบาลที่เลี้ยงและปัจจัยด้านเพื่อนร่วมฝึกปฏิบัติงานกับความเครียดของนักศึกษาพยาบาลระหว่างฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยวิกฤตโดยวิธี stepwise

ตัวแปรทำนาย	Beta	t	p-value
ปัจจัยด้านผลการเรียนเฉลี่ยสะสมตลอดหลักสูตร	-.144	-1.369	.175
ปัจจัยด้านความรู้ด้านการพยาบาลผู้ป่วยวิกฤต	-.105	-1.019	.311
ปัจจัยด้านสถานที่ฝึกปฏิบัติงานและสภาพผู้ป่วย	.066	.630	.530
ปัจจัยด้านอาจารย์นิเทศ/พยาบาลที่เลี้ยง	.288	2.809	.006
ปัจจัยด้านเพื่อนร่วมฝึกปฏิบัติงาน	-.124	-1.052	.296

Constant (∞) = 27.117, R = .288, R² = .083, Adj R² = .073, S.E = .471, F = 7.893, p-value \leq 0.05

อภิปรายผล

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลระหว่างฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยวิกฤต ได้แก่ ปัจจัยผลการเรียนเฉลี่ยสะสมตลอดหลักสูตร ปัจจัยความรู้ด้านการพยาบาลผู้ป่วยวิกฤต ปัจจัยสถานที่ฝึกปฏิบัติงานและสภาพผู้ป่วย ปัจจัยอาจารย์นิเทศ/พยาบาลที่เลี้ยง ปัจจัยเพื่อนร่วมฝึกปฏิบัติงาน ผลการวิจัยมีประเด็นอภิปราย ดังนี้ เมื่อพิจารณาผลการวิจัยกลุ่มตัวอย่างมีระดับความเครียดระหว่างฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยวิกฤตอยู่ในระดับมากขึ้นไป ร้อยละ 62.92 เนื่องจากมีการฝึกปฏิบัติที่หนัก ผู้ป่วยมีอาการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและมีความซับซ้อนของโรคหลายอย่างร่วมกัน เป็นกลุ่มผู้ป่วยที่ต้องได้รับการดูแลต่อเนื่องด้วยเครื่องมือที่ช่วยชีวิตขั้นสูงต่าง ๆ มากมาย และมีแบบประเมินผู้ป่วยการดูแลผู้ป่วยเป็นจำนวนมาก ร่วมกับในช่วงที่นักศึกษาปฏิบัติงานมีสถานการณ์ระบาดของโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 (COVID-19) ซึ่งนักศึกษาเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อมากกว่าบุคคลอื่นจึงทำให้รู้สึกเกิดความเครียด กัดดัน กลัว หดหู่และเหนื่อยล้าจากการที่ขึ้นฝึกปฏิบัติการพยาบาลได้มากกว่าปกติ (PTSD: National Center for PTSD, 2020) ร่วมกับผลการวิจัยพบว่าความรู้ด้านการพยาบาลผู้ป่วยวิกฤตของกลุ่มตัวอย่างค่อนข้างไปทางต่ำและปานกลาง ร้อยละ 98.88 ส่งผลต่อระดับความเครียด สอดคล้องกับการศึกษาของ จันทิมา ช่วยชุม และคณะ (Chuaichum et al., 2020) ที่ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาพยาบาลมีความเครียดอยู่ในระดับมากขึ้นไประหว่างฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 ร้อยละ 56.26 จากประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึกและด้านอาจารย์นิเทศ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาผลการวิจัยที่ผ่านมาของ ลัดดาวัลย์ แดงเถิน (Daengthern, 2015) พบว่า นักศึกษาพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ขณะขึ้นฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยมีความเครียดอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 53.20 เกิดจากปัจจัยทางด้านอาจารย์ที่เลี้ยงและการนิเทศงานของอาจารย์นิเทศ ดังนั้นควรจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่ลดความเครียดในการฝึกปฏิบัติงานเพื่อให้นักศึกษามีความสุขในการฝึกงานและปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลระหว่างฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยวิกฤต พบว่า ปัจจัยภายนอกด้านอาจารย์นิเทศ/พยาบาลพี่เลี้ยง มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($Beta = .288, t = 2.809, p\text{-value} = .006$) สามารถอธิบายได้ว่า บทบาทของอาจารย์นิเทศบนหอผู้ป่วยวิกฤตเป็นเหตุทำให้นักศึกษาเกิดความเครียดเนื่องมาจากกิจกรรมการพยาบาลผู้ป่วยที่มีอาการหนักเสี่ยงต่อการเสียชีวิตได้ตลอดเวลา อาจารย์นิเทศต้องดูแลนักศึกษาอย่างใกล้ชิดเพื่อให้นักศึกษามีความรู้และทักษะทางปฏิบัติการพยาบาลที่ถูกต้อง อาจารย์ใช้คำถามซักถามอยู่ตลอดเวลาและนักศึกษาไม่สามารถตอบคำถามได้ในขณะนั้น หรือบางรายกลัวตอบคำถามไม่ถูกจะถูกว่าต่อหน้าเพื่อน นอกจากนี้ยังมีการประชุมปรึกษาทางการพยาบาลก่อนและหลังขึ้นฝึกปฏิบัติงานทุกวัน (Pre – Post conference) มีการมอบหมายงาน กรณีศึกษาจำนวน 1 คนต่อ 1 กรณีศึกษา ให้ศึกษาค้นคว้าและเขียนแผนการพยาบาลทุกวัน ทำให้นักศึกษาต้องนอนตึกเพื่อเตรียมตัวอ่านหนังสือและเขียนแผนการพยาบาล ร่วมกับการฝึกปฏิบัติการพยาบาลมีการขึ้นเวร เช้า บ่าย ดึก ทำให้นักศึกษาพักผ่อนไม่เพียงพอ รู้สึกอ่อนเพลีย ง่วงนอน อ่อนล้าและก่อให้เกิดความเครียดตามมา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ธนพล บรรดาศักดิ์ และคณะ (Bundasak et al., 2017) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความวิตกกังวลของนักศึกษาพยาบาลระหว่างขึ้นฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยหนัก ได้แก่ ด้านอาจารย์นิเทศหรือพยาบาลพี่เลี้ยง ด้านการรับรู้ความสามารถของตนเองและด้านการรับรู้เกี่ยวกับอุปกรณ์/เครื่องมือบนหอผู้ป่วยหนัก สามารถร่วมทำนายความวิตกกังวลขณะฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยหนักของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 ได้ร้อยละ 94 และพบว่านักศึกษามีความกลัวการฝึกปฏิบัติงาน ไม่คุ้นเคยกับเครื่องมือในหอผู้ป่วย ขาดความรู้และกลัวการ Conference กับอาจารย์ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทิมา ช่วยชุม และคณะ (Chuaichum et al., 2020) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตระหว่างฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ปัจจัยอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ ประเด็นด้านการมอบหมายงานของอาจารย์ที่มอบหมายงานให้นักศึกษาพยาบาลแต่ละคนไม่หนักหรือเบาจนเกินไป และปัจจัยสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึก คือ การเผชิญกับสิ่งแวดล้อมใหม่ ซึ่งผู้ป่วยก็ถือว่าเป็นสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึกที่นักศึกษาต้องใช้แหล่งข้อมูลในการศึกษาด้วยการซักประวัติ ตรวจร่างกายและปฏิบัติการกิจกรรมการพยาบาล หากผู้ป่วยให้ความร่วมมือในการปฏิบัติทางการพยาบาลนักศึกษาจะมีความเครียดที่ลดลง โดยทั้งสองปัจจัยสามารถร่วมทำนายได้ร้อยละ 17.30 อย่างไรก็ตามความเครียดที่เกิดขึ้นจะกลายมาเป็นแรงผลักดันให้นักศึกษามีความพยายามที่ปฏิบัติการพยาบาลให้สำเร็จลุล่วงตามแผนการพยาบาลที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับผู้ป่วย (Khater et al., 2014)

ส่วนปัจจัยภายใน ได้แก่ ปัจจัยผลการเรียนเฉลี่ยสะสมตลอดหลักสูตร ปัจจัยความรู้ด้านการพยาบาลผู้ป่วยวิกฤต ไม่สามารถร่วมทำนายการเกิดความเครียดของนักศึกษาพยาบาลระหว่างฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยวิกฤต ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่านักศึกษาส่วนใหญ่ที่มีความเครียดอยู่ระดับมาก และมีระดับความรู้ที่อยู่ค่อนข้างไปทางต่ำและปานกลาง มีการจัดการความเครียดด้านความรู้จากการหาข้อมูลที่ไม่เข้าใจหรือความรู้เกี่ยวกับโรคของผู้ป่วยและกิจกรรมทางการพยาบาลโดยการหาข้อมูลทางออนไลน์ได้ง่ายและรวดเร็ว ซึ่งเข้าถึงข้อมูลได้ตลอดเวลา อีกทั้งรายวิชานี้ได้จัดให้พี่เลี้ยงแหล่งฝึกได้จัดการเรียนการสอนในคลินิก ให้สอดคล้องกับลักษณะรายวิชา เช่น การพยาบาลผู้ป่วยที่ใช้เครื่องช่วยหายใจ ซึ่งนักศึกษาจะได้ศึกษาจากสถานการณ์จริงที่หอผู้ป่วย การพยาบาลและการแปลผลคลื่นไฟฟ้าหัวใจ รวมถึงในการฝึกแต่ละวัน นักศึกษาจะได้อ่านและวิเคราะห์ผลการตรวจก๊าซในเลือดแดง (Arterial blood gas) จึงสามารถลดความเครียดนักศึกษาที่ขึ้นฝึกปฏิบัติได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนพล บรรดาศักดิ์ และคณะ (Bundasak et al., 2015) ได้ศึกษาปัจจัยทำนายความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พระพุทธบาท ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ชั้นปี อายุ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และที่พักอาศัย ไม่มีความสัมพันธ์กับความเครียดนักศึกษาแต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ ธนพล บรรดาศักดิ์ (Bundasak et al.,2017) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความวิตกกังวลของนักศึกษาพยาบาลระหว่าง ชั้นฝึกปฏิบัติงานในด้านการรับรู้ความสามารถของตนเองและด้านการรับรู้เกี่ยวกับอุปกรณ์/เครื่องมือบนหอผู้ป่วยหนัก พบว่า นักศึกษามีความวิตกกังวลเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ภาคปฏิบัติ ซึ่งต้องใช้ความรู้ ความสามารถ และกระบวนการคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงเรื่องของกระบวนการพยาบาล ส่วนปัจจัยภายนอกในด้านปัจจัยสถานที่ฝึกปฏิบัติงานและสภาพผู้ป่วย ปัจจัยเพื่อนร่วมฝึกปฏิบัติงานนั้น ไม่สามารถร่วมทำนายการเกิดความเครียดของนักศึกษาพยาบาล เนื่องจากเพื่อนในกลุ่มมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ได้รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายทั้งงานกลุ่มและงานส่วนบุคคลเท่ากันและทุกคนในกลุ่มมักจะเผชิญกับสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งทำให้แรงกดดันจากเพื่อนในกลุ่มจึงมีไม่มาก ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของ กฤตพันธ์ ฝึกฝน และคณะ (Fukfon et al., 2018) ปัจจัยด้านสัมพันธภาพระหว่างนักศึกษาในกลุ่มและสิ่งแวดล้อมไม่มีความสัมพันธ์กับความเครียดนักศึกษาและยังสอดคล้องกับจิราภรณ์ สรรพวีรวงศ์ และคณะ (Sonpaveerawong, 201) ที่พบว่าอาจเป็นเพราะส่วนมากเพื่อนจะอยู่ในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน ทั้งในการใช้ชีวิต การเรียน และสิ่งแวดล้อม จึงเข้าใจในสถานการณ์ความเครียดที่ใกล้เคียงกัน และนักศึกษาอาจจะเผชิญสภาพแวดล้อมเหล่านี้จนเคยชินจึงทำให้ปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัย พบว่า ระดับความเครียดของนักศึกษาพยาบาลระหว่างฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยวิกฤตอยู่ในระดับมาก จึงควรจัดให้มีการประเมินความเครียดก่อนและหลังขึ้นฝึกปฏิบัติงาน เมื่อพบนักศึกษามีความเครียดระดับมากจัดให้มีการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม และหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกับนักศึกษาอย่างต่อเนื่องเพื่อไม่ให้นักศึกษาเกิดความเครียดเพิ่มมากขึ้น

2. ผลการวิจัยยังพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาล คือ ปัจจัยภายนอกด้านอาจารย์นิเทศ/พยาบาลพี่เลี้ยง ดังนั้นอาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาควรจัดโครงการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาและอาจารย์นิเทศก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงาน เพื่อลดความเครียดของนักศึกษาและจัดทำเป็นแนวปฏิบัติที่ดีต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรจัดทำโปรแกรมการเรียนการสอนที่ช่วยลดความเครียด เพื่อลดความเครียดของนักศึกษาพยาบาลจากการฝึกภาคปฏิบัติ เพื่อการมีสุขภาพจิตที่ดีและนำไปสู่การเป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีคุณภาพต่อไป

References

- Bloom, B.S., Hastings, T. J., Madaus, G. F. (1971). Hand book on formative and summative evaluation of student learning. New York: McGraw – Hill Book Company Inc.
- Bundasak, T., Chaowiang, K., & Jungasem, N.. (2015). Predictive factors of stress among nursing students: a case study of Boromarajonani College of Nursing, Praputhabat. Diversity in Health and Well-Being. (in Thai).
- Bundasak et al. (2017). Affecting factors on nursing students anxiety while practicing in

- intensive care unit The Journal of Prapokklao Hospital Clinical Medical Education Center, 34(1), 6 - 16. (in Thai).
- Chuaichum, C. et al. (2020). Factor influencing stress of nursing students during clinical practice in adult nursing practicum 1. Journal of MCU Nakhondhat, 30(3), 54 – 63. (in Thai).
- Daengthern, L. (2015). Factor influencing stress among nursing students of faculty of nursing during clinical practice. (Master's thesis) Phitsanulok: Naresuan University). (in Thai).
- Fukfon, K. (2018). Stress and factors related to stress of nursing students regarding the first clinical nursing practice. Nursing Public Health and Education Journal, 19(1), 161 - 168. (in Thai).
- Khater, W.A. et al. (2014). Sources of stress and coping behaviours in clinical practice among Baccalaureate nursing students. International Journal of Humanities and Social Sciences, 4(6), 194 – 202.
- Mahatnirunkul, S., Phumphaisarn, W. & Thapunya, P. (2002). Suanprung Stress Test-20 (SPST-20). Retrieved (2020, May 1) from <http://www.dmh.go.th./test/stress>. (in Thai).
- Mapiw, P. (2018). Thai qualification framework for higher education, TQF 6 in adult nursing practicum II. Boromarajonani college of nursing Uttaradit. (in Thai).
- Mangkhang, W. 2017 (2017). Bachelor of nursing science program. Boromarajonani college of nursing Uttaradit. (in Thai).
- PTSD: National Center for PTSD. (2020). Managing Healthcare Workers' Stress Associated with the COVID-19 Virus Outbreak. Retrieved (2020, December 7) from https://www.ptsd.va.gov/covid/COVID_healthcare_workers.asp
- Saetan, C. & Kampun, S. (2014). Stress and coping strategies of nursing students in clinical practice preparation of maternal and child health nursing and midwifery 1. Journal of Boromarajonani College of Nursing, Bangkok, 7(5), 293 – 308. (in Thai).
- Selye, H. (1976). The stress of life. (Rev.ed). New York: McGraw Hill Book Co.
- Sonpaveerawong, J. et al. (2016). Stress, stress management and the need to supports nursing students. Journal of Nursing and Education, 9(3), 36 – 50. (in Thai).
- Srinuan, P.(2019). The effects of stress management program on stress of the nursing students. Journal of Health Research and Innovation, 2(1), 186 -195. (in Thai).